

“Al sud, el futur del català no és gens falaguer”

EL TEMPS
Els membres del IEC, davant del monument a la llengua catalana de Guardamar. L'alcaldeessa, Marytène Albertosa, és la segona de la filera de baix. B. Montoya, amb barba i camisa blava, és a la darrera.

La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) s'ha reunit al Carxe –l'àrea de Múrcia que conserva el català– i també ha visitat Novelda i Guardamar. Aquesta última, la frontera més meridional de la llengua. En parlem amb Brauli Montoya, delegat del IEC a Alacant.

Ha estat la primera ocasió en què la Secció Filològica del IEC s'ha reunit al Carxe i a Guardamar, els dos extrems més meridionals de l'àrea lingüística?

—Sí. Divendres 16 d'octubre vam visitar la Torre del Rico (Carxe) i Novelda (Vinalopó Mitjà). L'endemà, dia 17, vam trobar-nos a Guardamar (Baix Segura). La reunió en si, que va ser prèvia a recórrer aquests punts, va tenir lloc a la seu Ciutat d'Alacant de la Universitat d'Alacant, on el IEC disposa d'una delegació. Anteriorment, la Secció Filo-

lògica del IEC havia fet sengles visites al sud del País Valencià: el 1998, a Sant Vicent del Raspeig i a la Universitat d'Alacant, que es troben al mateix municipi, i a la ciutat d'Elx. I el 2004, una visita monogràfica a la seu de la Universitat d'Alacant de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

—**El Carxe, administrativament dependent de Múrcia, és el territori catalanoparlant més desconegut. Quanta gent encara hi conserva l'idioma?**

—Les visites que fem una o dues voltes l'any fora de la nostra seu central,

a Barcelona, no tenen per objectiu fer recerca científica, sinó conèixer de prop les comunitats de parla dels diferents territoris de la nostra llengua i donar-nos a conèixer entre els catalanoparlants. En tot cas, hem entrat en contacte amb els habitants de la pedania de la Torre del Rico, començant per l'alcaldeessa pedania, continuant per l'activa Associació de Dones Rurals i acabant per la regidora de Cultura i el tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Jumella, que capitalitza el municipi de què depèn la Torre del Rico. La recepció va ser ben cordial, carregada de presents, als quals va correspondre la Secció Filològica amb la donació del seu fons editorial per a la constitució d'una biblioteca que s'instal·larà dins la torre restaurada. Vam poder intercanviar impressions amb les Dones Rurals durant un dinar popular a base de productes de la terra que ens van oferir elles mateixes. Evidentment, tots vam parlar en la mateixa llengua –a excepció dels regidors vinguts de Jumella, que, així i tot, ens entenien– i vam establir relacions amb vista al futur. De tot això, però, no se'n deriva cap recerca científica. Independentment de tot plegat, a títol individual –en tant que professor de la Universitat d'Alacant–, puc dir que dirigesc una tesi doctoral sobre la situació sociolingüística del Carxe que es presentarà a principi de l'any 2010. Lògicament, encara no puc donar resultats, que pertanyen a la seua autora, la senyora Escudero Medina.

—**Hi ha parlants de totes les edats? Pot estudiar-se a l'escola?**

—Els usuaris del català al Carxe, com els de l'extrem sud del País Valencià, del qual és continuïtat, i els de les ciutats de València i Alacant, minven quan minva l'edat. Això és resultat de la interrupció de la transmissió intergeneracional del català que es produeix al País Valencià des del segle XIX i que encara no hem aconseguit de remuntar. Una de les ponències presentades, la del company Antoni Mas, es basava en la seua recerca a Guardamar sobre la substitució lingüística i que ja s'ha concretat en el llibre *La interrupció lingüística a Guardamar* (Universitat d'Alacant, 2006). Per tant, ara no és moment per a aprofundir més en temes estrictament científics. Respecte a la presència del català a l'escola, n'és absent, tot i els intents reiterats d'algunes persones

conscienciades de banda i banda de la frontera murciano-valenciana. Les autoritats murcianes sempre s'hi han resistit. Esperem que amb aquest nou contacte que hem establert, encara que siga a l'àmbit municipal, iniciem alguna gestió perquè a l'escola de la Canyonada del Trigo, que en depèn, s'introdueixca el valencià com a matèria d'ensenyament, almenys. A banda d'aquesta escola, només n'hi ha una altra a la zona, la de la Canyonada de la Llenya, que depèn de Favarella.

—**L'atenció que els presta el govern murcià no és decidida, doncs.**

—Efectivament, no és cap preocupació principal, ni tan sols marginal. No hi ha cap mena de col·laboració, a excepció d'unes classes per a adults que va iniciar fa uns quants anys l'Acadèmia Valenciana de la Llengua al municipi de Iecla, però que en principi anaven adreçades a la pedania del Carxe, amb la qual cosa se'n va desvirtuar la intenció inicial. La Generalitat Valenciana no s'hi interessarà si no hi ha cap sol·licitud que provinga de la part murciana. En aquest sentit, tenim l'esperança que l'Ajuntament de Jumella emprenga ara alguna acció amb aquest objectiu. Un bon model seria el de les classes de català que es fan als centres docents aragonesos de la Franja gràcies al professorat en comissió de serveis que hi envia la Generalitat de Catalunya.

—**El parlar del Carxe és semblant al de Guardamar i Elx, o en canvi recorda més el del Vinalopó Mitjà?**

—El parlar del Carxe és pràcticament el mateix que el del Vinalopó Mitjà i manté algunes diferències amb el d'Elx i Guardamar. Una altra de les ponències, durant les sessions acadèmiques que vam organitzar, ens va il·lustrar justament sobre això. El seu autor, Vicent Beltran, de la Universitat d'Alacant, en té un llibre publicat, *El parlar de les Valls del Vinalopó i el Carxe* (Centre d'Estudis Locals del Vinalopó, 2008). Us remet a la lectura d'aquest llibre.

—**S'hi ha conreat literatura. De quina mena?**

—Al Carxe només hi ha literatura tradicional i popular, però prou abundant per la marginalitat del territori. La primera de les ponències presentades, la d'Ester Limorti i Artur Quintana, es va dedicar precisament a això, i els lectors interessats també podran llegir sobre el tema al seu llibre *El Carxe. Recull de literatura popular valenciana de Múrcia* (Diputació d'Alacant, 1998).

—**El IEC pensa ajudar aquestes zones, d'alguna manera?**

—El IEC s'ha compromès a enviar tots els llibres que se li demanen del seu fons de publicacions amb l'objectiu d'augmentar la presència del català a

les biblioteques dels municipis visitats —Novelda i Guardamar—, a més d'ajudar, com he dit, a la constitució de la biblioteca de la Torre del Rico. Cal dir que les autoritats de Novelda i Guardamar s'han desfet en atencions per a rebre la quarantena de visitants. Per la nostra banda, també els hem ofert, a través de la nostra delegació a Alacant, la col·laboració en la realització d'activitats culturals. Ja s'ha concretat a Novelda l'exhibició de l'exposició "Mirades creuades", d'Antoni Miró i Miquel Martí i Pol, patrocinada pel IEC, que s'inaugurarà poc abans de Nadal, i per a Guardamar hem parlat de fer-hi cursos d'estiu.

—**Sou optimistes respecte el futur de la llengua en aquestes àrees?**

—Dissortadament, la política lingüística al País Valencià o a Múrcia no és competència del IEC. Les àrees visitades depenen de governs autonòmics que mostren ben poc interès en la llengua catalana dels seus habitants. Si hi afegim la tendència actual al desús de la llengua, el futur del català no s'hi presenta gens falaguer. Des del IEC, només podem difondre la cultura catalana en aquestes terres i aconsellar els governs autonòmics sobre la política lingüística correcta, però ells no es deixen aconsellar.

Víctor Maceda

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Servet

La llibertat fou el seu amor. Miquel Servet es va consagrar apassionadament, "com la llibertat sia una de les principals excel·lències en los hòmens francs" (F. Eiximenis), a la llibertat i al saber, puix "les primeres entre totes les virtuts són el coneixement i la llibertat". I l'exercici del lliure albir i la recerca de la ciència foren el nord d'una vida amarga, vagant per trobar llocs on viure segur i en pau, fugint d'una Inquisició implacable amb qui negava la Trinitat. Fill d'un escrivà català, va

nàixer el 1511 a l'aragonesa Vilanova de Sixena, diòcesi de Lleida, aleshores. Metge, teòleg, humanista, com a secretari del confessor de Carles I, el franciscà erasmista mallorquí Joan de Quintana, viatjà amb la cort per tot Europa i assistí a la coronació imperial a Bolonya, on la seua austeritat cristiana quedà somoguda en veure el papa portat al muscle d'homes.

També el dogmatisme del reformador Calví el va declarar enemic i heretge. De camí cap a un refugi emparador a Nàpols, fou detingut en una església de la Ginebra calvinista. El seu judici és un dels documents més dramàtics de la història de la humanitat: la batalla entre el fonamentalisme cec i la dignitat i la veritat. Idees i raons —eco de Llull i Vilanova— que portaren Servet a una mort espantosa. Calví disposà que li posaren una corona de palla untada amb sofre i que la llenya fora verda i humida per a allargar el patiment i

Miquel Servet.

l'agonia. Al costat, cremava el llibre *Christianismi restitutio* on per primera volta es descriu la circulació pulmonar de la sang ("aquest esperit vital és expel·lit pel ventricle esquerre a totes les artèries del cos"). Entre fums, en temps de tenebres, el 27 d'octubre del 1553, convertiren en cendra un cercador de llums: "La llum dóna l'ésser a la cosa, la llum és la forma de la cosa, la llum és el més bell d'aquest món i de l'altre."

Periodista